
MONOGRAFIE PRAWNICZE

SPEŁNIANIE
ŚWIADCZEŃ PIENIĘŻNYCH
ZA POMOCĄ PIENIĄDZA
ELEKTRONICZNEGO

TOMASZ ROMAN SMUS

Wydawnictwo C. H. Beck

MONOGRAFIE PRAWNICZE

TOMASZ ROMAN SMUS • SPEŁNIANIE ŚWIADCZEŃ PIENIĘŻNYCH
ZA POMOCĄ PIENIĄDZA ELEKTRONICZNEGO

Polecamy nasze publikacje z tej serii:

Michał Kuliński

**REGULACJE KOMUNIKACJI ELEKTRONICZNEJ
W ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO
UNII EUROPEJSKIEJ**

Przemysław Drapała

**PROWADZENIE CUDZYCH SPRAW BEZ ZLECENIA.
KONSTRUKCJA PRAWNA**

Wojciech Sawczyn

**ŚRODKI DYSCIPLINOWANIA ADMINISTRACJI
PUBLICZNEJ W PRAWIE O POSTĘPOWANIU
PRZED SĄDAMI ADMINISTRACYJNYMI**

Michał Behnke, Marcin Pchalek

**POSTĘPOWANIE W SPRAWIE OCENY ODDZIAŁYWANIA
NA ŚRODOWISKO W PRAWIE POLSKIM I UE**

Małgorzata Fryszak

**NADZÓR BANKOWY W PRAKTYCE. FUNKCJONOWANIE
NADZORU Z PERSPEKTYWY SPORÓW SĄDOWYCH**

Marek Szydło

**JURYSDYKCJA KRAJOWA W TRANSGRANICZNYCH
SPRAWACH UPADŁOŚCIOWYCH W UNII EUROPEJSKIEJ**

Marek Świątkowski

**NARUSZENIE PRZEZ PAŃSTWO UMOWY Z INWESTOREM
ZAGRANICZNYM W ŚWIETLE TRAKTATÓW
INWESTYCYJNYCH**

Legalis
System Informacji Prawnej

www.sklep.beck.pl

SPEŁNIANIE
ŚWIADCZEŃ PIENIĘŻNYCH
ZA POMOCĄ PIENIĄDZA
ELEKTRONICZNEGO

TOMASZ ROMAN SMUS

WYDAWNICTWO C. H. BECK
WARSZAWA 2010

Redakcja:
Anna Łubińska-Bujak

Publikacja dofinansowana przez Szkołę Biznesu
Politechniki Warszawskiej oraz Fundację BGŻ

© **Wydawnictwo C. H. Beck 2010**

Wydawnictwo C. H. Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00-203 Warszawa

Skład i łamanie: PanDawer
Druk i oprawa: Cyfrowe Centrum Druku, Bydgoszcz

ISBN 978-83-255-1490-7

Pracę dedykuję Kochanym Rodzicom

Spis treści

Wykaz tabel i schematów	XIII
Wykaz skrótów	XV
Wykaz orzeczeń sądowych	XXI
Wykaz literatury	XXIII
Wprowadzenie	1
Rozdział I. Świadczenie i pieniądz – zagadnienia ogólne	7
1. Ogólne uwagi o świadczeniu	7
1.1. Świadczenie jako przedmiot zobowiązania	7
1.2. Świadczenie a kwalifikacja prawna jego wykonania	10
1.3. Postacie świadczeń	13
1.4. Możliwość spełniania świadczenia	16
2. Niektóre rodzaje świadczeń	19
2.1. Kryterium czasu w świadczeniach	20
2.1.1. Świadczenie jednorazowe	20
2.1.2. Świadczenie ciągłe	21
2.1.3. Świadczenie okresowe	23
2.2. Podział zobowiązań na świadczenia podzielne i niepodzielne ...	24
2.2.1. Świadczenie podzielne	25
2.2.2. Świadczenie niepodzielne	25
2.3. Świadczenia oznaczone indywidualnie i rodzajowo	26
2.3.1. Świadczenia indywidualne	26
2.3.2. Świadczenia rodzajowe	26
3. Przedmiot zobowiązań pieniężnych – świadczenie pieniężne	27
3.1. Przedmiot świadczenia pieniężnego	28
4. Istota pieniądza	29
4.1. Charakter pieniądza	30
4.2. Definicja pieniądza	31
4.3. Prawne pojęcie pieniądza	32
4.4. Pieniądz w szerokim znaczeniu	35
4.5. Pieniądz w węższym znaczeniu	36
4.6. Pieniądz gotówkowy	36

4.7. Pieniądz bezgotówkowy	37
4.8. Pieniądz bankowy	37
4.9. Pieniądz elektroniczny	38
Rozdział II. Pieniądz elektroniczny – istota i natura prawna, klasyfikacja	41
1. Istota prawna pieniądza elektronicznego	41
2. Natura prawna jednostki pieniądza elektronicznego	42
3. Natura prawna pieniądza elektronicznego	43
4. Pieniądz elektroniczny zapisany na instrumencie pieniądza elektronicznego formą papieru wartościowego	46
5. Podział pieniądza elektronicznego	48
6. Znaczenie pojęcia pieniądza elektronicznego	49
7. Definiowanie i klasyfikacja pieniądza elektronicznego	51
7.1. Definicje pieniądza elektronicznego	51
7.2. Klasyfikacja pieniądza elektronicznego	54
Rozdział III. Spełnianie świadczenia pieniądzem elektronicznym	59
1. Ewolucja form płatności spełniających zobowiązania	59
2. Umorzenie długu pieniądzem elektronicznym	64
3. Konstrukcja prawna dokonania płatności z użyciem pieniądza elektronicznego	69
3.1. Instrument pieniądza elektronicznego – elektronicznym środkiem płatniczym	70
3.2. Wydawca pieniądza elektronicznego	76
3.3. Akceptant pieniądza elektronicznego	79
4. Sposoby zapłaty pieniądzem elektronicznym	81
5. Elektroniczny zadatek	86
6. Pieniądz elektroniczny a konstrukcja zapłaty	90
7. Zasady obrotu pieniężnego	92
7.1. Zasada nominalizmu	92
7.2. Zasada waloryzacji	94
7.3. Zasada walutowości	96
Rozdział IV. Porządek prawny zdarzeń prawnych z udziałem pieniądza elektronicznego	99
1. Wydanie pieniądza elektronicznego	99
2. Przyjmowanie pieniądza elektronicznego jako środka płatniczego	105

3. Wymiana pieniądza elektronicznego na pieniądz gotówkowy	107
4. Ograniczenie odpowiedzialności wydawcy za wydany pieniądz elektroniczny	108
5. Stosunki występujące przy zapłacie pieniądzem elektronicznym	109
5.1. Posiadacz pieniądza elektronicznego a akceptant	110
5.2. Akceptant pieniądza elektronicznego a wydawca	111
5.3. Wydawca pieniądza elektronicznego a posiadacz	112
6. Czas wykonania zobowiązania	113
7. Odpowiedzialność cywilna podmiotów	115
7.1. Odpowiedzialność wydawcy	115
7.2. Odpowiedzialność agenta	119
7.3. Odpowiedzialność akceptanta	119
8. Płatność pieniądzem elektronicznym a ochrona danych osobowych	120
Rozdział V. Odpowiedzialność prawna podczas używania pieniądza elektronicznego	123
1. Brudne elektroniczne pieniądze	123
1.1. Pojęcie i zakres legalizowania nielegalnych dochodów	123
1.2. Przestępstwa z wykorzystaniem instrumentów pieniądza elektronicznego	128
1.3. Czyszczenie brudnych pieniędzy z pomocą elektronicznych jednostek pieniężnych	134
1.4. Kryminalizacja fałszowania pieniędzy elektronicznych	138
1.5. Penalizacja działań przeciwko bezpieczeństwu obrotu prawnego przy użyciu pieniądza elektronicznego	141
1.6. Mechanizm kradzieży pieniądza elektronicznego drogą elektroniczną	142
1.7. Kradzież instrumentu pieniądza elektronicznego na okaziciela	143
2. Utracone jednostki pieniądza elektronicznego	145
3. Miejsce i moment spełnienia świadczenia pieniężnego – konsekwencje prawne	147

Rozdział VI. Pieniądz elektroniczny w systemach prawnych wybranych państw europejskich	151
1. Uregulowania pieniądza elektronicznego w Austrii	152
1.1. Instytucja pieniądza elektronicznego w Austrii	155
1.2. Ograniczenia w działalności i w kapitale instytucji pieniądza elektronicznego	158
1.3. Zwrot pieniądza gotówkowego, ochrona praw konsumenta	159
1.4. Wnioski wynikające z uregulowań instytucji pieniądza elektronicznego w Austrii	159
1.5. Obecna sytuacja oraz funkcjonowanie pieniądza elektronicznego w Austrii	160
1.6. Ocena uregulowań dotyczących pieniądza elektronicznego w Austrii	162
2. Uregulowania pieniądza elektronicznego w Niemczech	164
2.1. Systemy pieniądza elektronicznego w Niemczech	166
2.2. Systemy pieniądza elektronicznego – <i>balanced</i> oraz <i>note-based</i> system	169
2.3. Analiza przebiegu płatności środkiem <i>eCash</i>	170
2.4. Inne pojęcia pieniądza elektronicznego w Niemczech	171
2.5. Ocena prawnych uregulowań dotyczących e-pieniądza w Niemczech	172
3. Pieniądz elektroniczny w innych państwach Europy	173
3.1. Belgia	173
3.2. Francja	175
3.3. Hiszpania	177
3.4. Holandia	177
3.5. Norwegia	178
3.6. Szwajcaria	179
3.7. Wielka Brytania	179
3.8. Włochy	181
4. Pieniądz elektroniczny wobec uregulowań prawnych	182
4.1. Analiza systemów prawnych Unii Europejskiej w świetle dyrektyw	184
4.2. Uregulowania Dyrektywy 2007/64/WE w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego	193

Rozdział VII. Używanie, techniczne aspekty i funkcje	
pieniądza elektronicznego	197
1. Cechy i funkcje pieniądza elektronicznego	197
1.1. Wzajemne przekazywanie wartości pieniądza elektronicznego	203
1.2. Akceptowalność pieniądza elektronicznego	212
1.3. Anonimowość a potrzeba korzystania z instytucji pośredniczących w obrocie pieniądzem elektronicznym	213
2. Obrót pieniądzem elektronicznym	215
3. Proces zapłaty pieniądzem elektronicznym	217
4. Przepływ pieniądza elektronicznego a bilans banku	217
5. Zagrożenia elektronicznych transakcji	220
6. Opodatkowanie	221
7. Ryzyka systemów elektronicznych płatności	222
Zakończenie	225
Załącznik	229
Indeks rzeczowy	231

Wykaz tabel i schematów

Tabela Nr 1

Formy i rodzaje pieniądza gotówkowego, bezgotówkowego i pieniądza elektronicznego oraz funkcje (cechy) wspólne pieniądza, które powinny być spełnione	55
---	----

Schemat 1.

Przepływ jednostek pieniądza elektronicznego w ramach jednakowego systemu operacyjnego	205
--	-----

Schemat 2.

Przepływ jednostek pieniądza elektronicznego w ramach dwóch różnych systemów operacyjnych	209
---	-----

Schemat 3.

Przepływ gotówki i wyemitowanych jednostek pieniądza elektronicznego a bilans banku	218
---	-----

Wykaz skrótów

1. Źródła prawa

- ABG *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch* (austriacki KC z 1.6.1811 r.)
- BGB *Bürgerliches Gesetzbuch* (niemiecki KC z 18.8.1896 r.)
- BWG *Bundesgesetz über Bankwesen* (Bankwesengesetz, BWG - ustawa o bankowości), BGBl Nr 532, 1993
- CC *Code civil* (francuski KC z 21.3.1804 r.)
- DenZłU ustawa z 7.7.1994 r. o denominacji złotego (Dz.U. Nr 84, poz. 386 ze zm.)
- E-GG *E-Geld-Gesetz* (ustawa o pieniądzu elektronicznym), BGBl. I 1999, Nr 190, która weszła w życie 2.4.2002 r.
- EIPU ustawa z 12.9.2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych (Dz.U. Nr 169, poz. 1385 ze zm.)
- IAA *Insurance Agreement Act* (ustawa dotycząca ubezpieczeń z 16.6.1989 r.)
- IPER rozporządzenie Ministra Finansów z 24.9.2003 r. w sprawie określenia sposobu, zakresu i terminów przekazywania przez banki i instytucje pieniądza elektronicznego danych dotyczących wydanych przez nie instrumentów pieniądza elektronicznego (Dz.U. Nr 175, poz. 1702)
- KC ustawa z 23.4.1964 r. - Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm.)
- KK ustawa z 6.6.1997 r. - Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553 ze zm.)
- Konwencja Wiedeńska Konwencja Narodów Zjednoczonych o zwalczaniu nielegalnego obrotu narkotykami i substancjami psychotropowymi, sporządzona 20.12.1988 r. w Wiedniu (Dz.U. z 1995 r. Nr 15, poz. 69)
- Konstytucja RP Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.4.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- KRO ustawa z 25.2.1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. Nr 9, poz. 59 ze zm.)
- KSH ustawa z 15.9.2000 r. - Kodeks spółek handlowych (Dz.U. Nr 94, poz. 1037 ze zm.)

Wykaz skrótów

KW	ustawa z 20.5.1971 r. – Kodeks wykroczeń (t.j. Dz.U. z 2007 r. Nr 109, poz. 756 ze zm.)
KZ.....	<i>rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.10.1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz.U. Nr 82, poz. 598 ze zm.)</i>
NBPU	ustawa z 29.8.1997 r. o Narodowym Banku Polskim (t.j. Dz.U. z 2005 r. Nr 1, poz. 2 ze zm.)
PrBank	ustawa z 29.8.1997 r. – Prawo bankowe (t.j. Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 ze zm.)
PrDew	ustawa z 27.7.2002 r. – Prawo dewizowe (Dz.U. Nr 141, poz. 1178 ze zm.)
PrGosp	ustawa z 19.11.1999 r. – Prawo działalności gospodarczej (Dz.U. Nr 101 poz. 1178 ze zm.)
ProdNiebU	ustawa z 2.3.2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny (Dz.U. Nr 22, poz. 271 ze zm.)
RDC	<i>Regulation of Debt Collection</i> (regulacja ustawowa dotycząca spłaty należności z 13.5.1988 r.)
SwobDziałGospU	ustawa z 2.7.2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (t.j. Dz.U. z 2007 r. Nr 155, poz. 1095 ze zm.)
UMSA	<i>Uniform Money Services Act</i> (ustawa amerykańska zaprobowana 28.8.2000 r. przez <i>National Conference of Commissioners on Uniform State Law</i>)

2. Inne akty prawne

Insurance Agreement Act (ustawa dotycząca ubezpieczenia) – z 16.6.1989 r.

Regulation of Debt Collection (regulacja ustawowa dotycząca spłaty należności) – z 13.5.1988 r.

Ustawa z 24.12.2008 r. o zmianie ustawy – Kodeksy cywilny oraz ustawy – Prawo dewizowe (Dz.U. Nr 228, poz. 1506)

Dyrektywa Nr 2000/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 18.9.2000 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje pieniądza elektronicznego oraz nadzoru ostrożnościowego nad ich działalnością, OJ L 275, 27.10.2000 r.

Dyrektywa Nr 91/308/WE w sprawie przeciwdziałania korzystania z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu, OJ L 166, 28.6.1991 r.

Dyrektywa 2001/97/WE Parlamentu Europejskiego i Rady Nr 2001/97/WE z 4.12.2001 r. zmieniająca dyrektywę Rady 91/308/EWG w sprawie przeciwdziałania wykorzystywaniu systemu finansowego w celu prania brudnych pieniędzy, OJ L 344, 28.12.2000 r.

Dyrektywa 2007/64/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 13.11.2007 r. zmieniająca dyrektywy 97/7/WE, 2002/65/WE, 2005/60/WE i 2006/48/WE i uchylająca dyrektywę 97/5/WE w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego, OJ L 319, 5.12.2007 r.

Opinia Europejskiego Banku Centralnego z 26.4.2006 r. o projekcie dyrektywy w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego (EBC/2006/21), Dz.Urz. UE C 109 z 9.5.2006 r.

Zalecenie Komisji Europejskiej Nr 97/489/EC z 30.7.1997 r. dotyczące transakcji z użyciem elektronicznych instrumentów płatniczych a w szczególności stosunków pomiędzy wydawcą a posiadaczem kart [*Commission recommendation of 30 July 1997 concerning transaction by electronic payment instrument and in particular the relationship between issuer and holder* (97/489/EC), Dz.Urz. UE L 2008 z 2.8.1997 r., s. 52–58, brak wersji polskiej]

Zalecenia Komitetu Ministrów Rady Europy Nr R/95/13 w sprawie problemów karnoprosocowych związanych z nowoczesną technologią przetwarzania danych, Strasburg 1995

Zarządzenie Prezesa NBP z 29.5.1998 r. w sprawie form i trybu przeprowadzania rozliczeń pieniężnych za pośrednictwem, M.P. Nr 21, poz. 320

3. Źródła internetowe

<http://www.eBiK.ch/d/publik/bericht/pdf/jb06.pdf>

Committee on Payment and Settlement Systems 2000, Survey of Electronic money Developments, Bank for International Settlements, Basle www.bis.org

„Lista dyskusyjna Yahoo – Pieniądz jawny” w zakładce „Publikacje” strony internetowej http://www.barter.org.pl/pieniazd_jawny.php; przedruk z „Lista dyskusyjna Yahoo. Grupa osób zainteresowanych walutami komplementarnymi ze strony internetowej <http://uk.groups.yahoo.com/group/alterekonoma>

4. Czasopisma

AcP *Archiv für civilistische Praxis*

B. Bank

BiK Bank i Kredyt

BoE QB *Bank of England Quarterly Bulletin*

C.T.L.R. *Computer and Technology Law Review*

CBIKE CBIKE e-Biuletyn

CR *Computer und Recht*

DuD *Datenschutz und Datensicherheit*

E.B.L.R. *European Business Law Review*

F.R.B.M.Q.R. *Federal Reserve Bank of Minneapolis Quarterly Review*

Gł. Glosa

Wykaz skrótów

GP	Gazeta Prawna
GS	Gazeta Sądowa
J.I.B.L.	<i>Journal of International Banking Law</i>
J.L.I.S.	<i>Journal of Law and Information's Science</i>
JILT	<i>The Journal of Information, Law and Technology</i>
KPP	Kwartalnik Prawa Prywatnego
KSP	Krakowskie Studia Prawnicze
KuR	<i>Kommunikation & Recht</i>
MMR	<i>Multimedia und Recht</i>
MoP	Monitor Prawniczy
NHP	<i>Neue Herausforderungen an das Privatrecht</i>
NJW	<i>Neue Juristische Wochenschrift</i>
NP	Nowe Prawo
O.	Omówienia
OSPİKA	Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
Pal.	Palestra
PB	Prawo Bankowe
PiP	Państwo i Prawo
PiŻ	Prawo i Życie
PPH.....	Przegląd Prawa Handlowego
Pr. Sp.	Prawo Spółek
PUG	Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
PWP	Prawo. Wykładnia. Praktyka
Rzeczp.	Rzeczpospolita
SC	Studia Cywilistyczne
SP	Sprawy Międzynarodowe
SWZWR	<i>Schweizerische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht</i>
ZNUJ PP	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Prawnicze
ZNUR SP	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego. Seria praw- nicza
ZWB WM	<i>Zeitschrift für Wirtschafts- und Bankrecht, Wertpapier- mitteilungen</i>

5. Inne

ak.	akapit
art.	artykuł
cz.	część
EDI	<i>Electronic Data Interchange</i> (system elektronicznej wymia- ny danych)
GINB	Generalny Inspektor Nadzoru Bankowego
i.p.e.	instytucja pieniądza elektronicznego
j.p.e.	jednostka pieniądza elektronicznego

Wykaz skrótów

KNB	Komisja Nadzoru Bankowego
lit.	litera
m.in.	między innymi
n.	następny (-a, -e)
NBP.....	Narodowy Bank Polski
Nr	numer
NSA	Naczelnny Sąd Administracyjny
orz.	orzeczenie
p.e.	pieniądz elektroniczny
pkt	punkt
por.	porównaj
post.	postanowienie
poz.	pozycja
s.	strona (-y)
SA	Sąd Apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
t.	tom
t.j.	tekst jednolity
tzw.	tak zwany (-a, -e)
UE	Unia Europejska
ust.	ustęp
wyr.	wyrok
z.	zeszyt
ze zm.	ze zmianami
zob.	zobacz